7e JAARGANG — No. 25 — 18 MAART '27

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Ds K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Ds B. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Ds K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Ds B. A. Knoppers, Amsterdam; Ds J. G. Kunst, Arnhem; Ds H. W. Laman, Assen; Ds C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Ds F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meinsma, Groningen; Ds J. C. Rullmann, Utrecht; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; E. Visser, Arnhem; Prof. Dr D. H. Th Vollenhoven, Amsterdam; Ds J. de Vries, Tilburg; Ds J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's Gravenhage.

Adres der Redactie:
Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Kerk en Staat, II. — Uit de Schrift: Het graf en de eigendom (Jes. 53:9). — Kerkelijk Leven: Junius contra Prof. Hantjens. De komende Synode. — Geestelijke Adviezen: Doop en Besnijdenis. — Lit. en Kunst: De beteekenis van Pennings werk. — Het Boek v. d. Week: Geestelijke stroomingen in Z.-Afrika. — Opvoeding en Onderwijs: De opleiding. — Uit de Buitenl. Kerken: De Geref. Bond voor Duitschland, Buitenlandsche voorlichting, Het schisma te boven. — Persschouw. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

KERK EN STAAT.

II.

Is het vraagstuk van Kerk en Staat niet in de eerste plaats van kerkelijken doch van politieken aard, dan zal dat van groote beteekenis zijn voor de wijze, waarop naar een oplossing moet worden gezocht.

Niet de kerk, maar de staat ondervindt voornamelijk de moeilijkheden van den ongeregelden toestand. En het initiatief om tot orde te komen, zal dan ook van de Overheid en niet van de kerk moeten uitgaan.

Men meene niet, dat dit er betrekkelijk weinig toe doet. Want we raken hierbij reeds aan het bezwaar, dat we ook nog verder zullen ontmoeten, geen kerk kan een andere kerk als haar gelijkwaardige erkennen. Zij kan daarom nooit op voet van gelijkheid met andere kerken onderhandelen. Men behoeft zich slechts voor te stellen, dat de Hervormde Kerk met de Roomschen samen aan het overleggen zou gaan, hoe het best de verhouding tot den staat zou kunnen worden geregeld en men gevoelt terstond de moeilijkheid. Dat zou zijn het onmogelijke vragen met de zekerheid, dat dus alle dingen maar zouden blijven, gelijk ze zijn. Daarentegen ligt juist in den eisch, dat krachtens den aard van het probleem de Overheid zal moeten beginnen, de Overheid, wier gezag over allen gaat en met wie allen te maken hebben, het begin van den weg, die uit de moeilijkheden leiden kan.

Deze dingen zijn nog van veel meer beteekenis, voor het punt, dat nu onze aandacht vraagt. Het aan de Duitschers ontleende woord „reaalpolitiek" heeft onder ons een slechten klank. En waarlijk niet zonder reden. Immers, indien men onder reaalpolitiek verstaat, dat een volk één begeerte heeft, n.l. de uitbreiding van macht en invloed, het naar zich toehalen van de stoffelijke goederen en wat dies meer zij en dat zijn staatslieden ten koste van alles, met terzijdestelling van alle Goddelijke en menschelijke wetten zelfs, dat doel trachten te bereiken, dan is reaalpolitiek iets, dat door elk Christen zal worden verfoeid.

Maar het woord reaalpolitiek roept ons ook iets voor den geest, dat wel eens te veel wordt vergeten, dat in onzen tijd b.v. m.n. door de Staatkundig Gereformeerden over het hoofd wordt gezien. Alle politiek moet aansluiten bij het bestaande, moet beginnen met het bestaande te aanvaarden en kan slechts door te trachten het bestaande zooveel als mogelijk is te veranderen, tot verbetering komen.

Zoo is het overal. Zoo is het in het huisgezin, in de school, ook in de kerk. Alle besluiten, die een kerkeraad, een classis, een Synode neemt, onderstellen den bestaanden toestand. Anders is geen handelen mogelijk. Zoo is het ook in den staat.

Nu is echter bij het vraagstuk, dat we bespreken, de bestaande toestand in de kerk een andere dan in den staat. In de kerk richt men het in naar eigen kerkelijke behoeften en begeerten. Men veroordeelt door zijn eigen bestaan andere kerken. En dat kan heel gemakkelijk, want men komt met die andere kerken eigenlijk niet in aanraking. Dat een Hervormde kerkeraad afgevaardigden zendt naar de intrede van een Gereformeerd predikant of omgekeerd is een dwaasheid. Voor elke kerk is de bestaande toestand, dat ze alleen met haar eigen leden rekent en met de Overheid alleen over haar eigen leven, haar eigen belangen onderhandelen kan. Ze heeft met andere kerken — we spreken nu niet van taal- of ras-verschillen en dergelijke — niets te maken, ze kent ze niet, ze heeft ze niet noodig. Ze kan en moet zichzelf voor de eenig juiste erkennen, doet ze dat niet, dan is haar ontbinding aanstaande, want dan heeft ze het geloof in haar bestaansrecht verloren.

Heel anders is het daarentegen in den staat. De Overheid moet er mede rekenen, dat allerlei groepen in haar gebied zich aandienen als de ware kerk. Ze kan dat niet over het hoofd zien zonder haar taak te verwaarloozen niet alleen, doch ook zonder zichzelf en haar onderdanen in ongelegenheid te brengen. Want ze moet den bestaanden toestand aanvaarden of ze laat de wanorde toe. Zelfs als er een staatskerk is moet de Overheid rekenen met dissenters of dissidenten. Al zou het ook zijn om ze gevangen te zetten, om ze te dwingen lid te worden van de staatskerk.

Wanneer nu het vraagstuk naar de verhouding tusschen kerk en staat van politiek karakter is, dan moet dus bij de oplossing voorop staan, dat er in Nederland verschillende kerken naast elkaar leven.

Men moet wel inzien, dat daarmede niets gezegd is over de pluriformiteit van de kerk.

Wanneer ik over pluriformiteit van de kerk spreek, dan ben ik op kerkelijk gebied en dan behandel ik de vraag, mag ik ooit erkennen, dat er meer dan één openbaring kan zijn van het lichaam van Christus. De kerk, de theologie kan die vraag met ja of met neen beantwoorden. Misschien kan zelfs het staatsrecht nog een antwoord geven op die vraag. Maar voor de staatkunde bestaat die vraag niet. Die kan nooit anders doen dan aanvaarden, dat er vele kerken zijn.

Zoo is het ook met een ander probleem. Men kan als theoloog en als jurist van oordeel wezen, dat er een staatskerk of althans een heerschende kerk moet wezen. Toch zal men als overheidspersoon niet anders kunnen doen dan het historisch gewordene aanvaarden en men doet dat zelfs, als men onderscheid maakt ten voordeele van één bepaalde kerk.

En nu verwacht ik de opmerking, of we zoo niet toch komen bij de in ons vorig artikel afgewezen dubbele moraal. Men kan toch niet als theoloog tegen de pluriformiteit van de kerk zijn en haar als staatsman of als overheidspersoon praktisch aanvaarden.

Ons antwoord luidt, in zekeren zin kan dat wel. Niet zoo, dat de Overheid een pluriformiteit van de kerk zou leeren en daartoe verplicht zou zijn, omdat er nu eenmaal meer dan een kerk zich aandient als kerk. De Overheid heeft niets te leeren en heeft allerminst uitspraak te doen in een theologisch of kerkelijk geschil. Dat zal ook niemand van haar vragen. En zelfs als men, gelijk Roomschen en Confessioneelen doen, aan de Overheid de taak oplegt, om te kiezen tusschen de kerken, dan vraagt men daarmede al van haar, dat ze rekent met het bestaande. De Middeleeuwsche toestanden van één kerk en één staat zijn onherroepelijk voorbij.

Men moet dit punt van de dubbele moraal of van het als Overheid anders handelen dan men als lid van de kerk zou doen, dan ook bezien in gansch ander licht. Indien waar is, dat het de taak van de Overheid is het vraagstuk Kerk en Staat tot een oplossing te brengen, dan gelden hier de regelen, die de Schrift voor de taak der Overheid stelt.

Van veel belang is, wat Christus sprak, Matth. 19:8: Mozes heeft van wege de hardigheid uwer harten u toegelaten uwe vrouwen te verlaten, maar van den beginne is het alzoo niet geweest.

Hier komt het verschil naar voren. Geen echtscheiding dan om hoererij, maar — als de bestaande toestand het ten eenenmale noodzakelijk maakt, dan kan de Overheid iets meer toelaten. Daarmee is dat meerdere niet goedgekeurd, integendeel, het blijft veroordeeld. Maar het kan door de Overheid onder bepaalde omstandigheden worden geduld.

We gelooven, dat hier een vingerwijzing ligt voor hetgeen de Overheid te doen heeft inzake Kerk en Staat.

De kerk, zelfs al zou ze de pluriformiteit der kerk belijden, kan nooit leden van een „andere kerk" laat staan die kerk als zoodanig erkennen. Ze mag het niet doen.

Maar de Overheid mag wel dulden, zij het om de hardigheid der harten. Ze mag wel aansluiten bij den bestaanden toestand.

Als de Overheid beproeven gaat het vraagstuk Kerk en Staat tot een oplossing te brengen, mag ze er mee rekenen, dat er vele kerken zijn. Over de waarde van elk van die kerken spreekt ze zich daarmede niet uit. Zegt men, dat moet ze doen, dan is ons antwoord, dat is een oplossing van het vraagstuk, een oplossing, die toch weer begint met de vele kerken te aanvaarden.

In den grond der zaak hebben we hier dan ook dezelfde kwestie, die zich telkens voordoet. Een Christelijk minister, een Christelijk burgemeester komt voortdurend in allerlei moeilijkheden. Mag hij een socialist op dezelfde wijze behandelen als een Christen? Mag hij al is het maar indirect door „toelating" medewerking verleenen aan allerlei dat van God verboden is? Men kent de vragen! En er zijn maar twee wegen, òf zich aan alles onttrekken en thuis heel gemakkelijk alles veroordeelen, òf sommige dingen dulden d.i. aansluiten bij het bestaande en dan streven naar verbetering. Ons dunkt in den tegenwoordigen tijd in Nederland, nu de Christelijke grondslagen nog niet zijn weggeslagen, het laatste eisch. De tijd kan komen, dat het niet meer kan.

Maar als het nog kan, dan geldt het ook de oplossing, die de Overheid te geven heeft van het vraagstuk: Kerk en Staat.

F. W. GROSHEIDE.

UIT DE SCHRIFT.

Het graf en de eigendom.

> En men heeft zijn graf bij de goddeloozen gesteld en hij is bij den rijke in zijnen dood geweest. Jesaja 53:9.

Tusschen de donkerheid van graf en dood eenerzijds en de heerlijkheid van de „erfenis der heiligen in het licht" anderzijds, moge een machtig verschil zijn, toch heeft Christus door zijn graf de lijn der verhooging en der erfgenaamsweelde omgebogen en heengetrokken naar het einde van zijn vernederingsweg toe. Uit het graf van Christus komt de victorie; want dát graf is niet in tegenspraak met het erfrecht van de menschen Gods, doch daarvan het bewijs en het onderpand.

Jesaja zelf heeft verband gelegd tusschen het graf en den eigendom, en heeft dat verband alleen bij den Christus weten te leggen. Wat Christus betreft, dien lijdenden Knecht des Heeren, men heeft zijn graf gesteld bij de goddeloozen. Dat wil zeggen: de menschen hebben hem een graf toegedacht, ze hebben dat graf ook met nadruk hem aangewezen, bij de „goddeloozen". En — de goddeloozen, dat zijn de rechteloozen. Het zijn de menschen, die door God en wereld losgelaten zijn; ze behooren tot het geboefte, ze hebben geen recht meer op eenig goed; ze zijn aan den vloek overgegeven; hun naam is uit het boek der rechtspersoonlijkheden weggedaan. Deze vogelvrijverklaarden hebben geen recht meer; zelfs op een begrafenis niet. Men begraaft ze wel, maar niet om hunnentwil, doch uit eigenbelang: ze zijn een verfoeilijkheid, en daarom worden ze onder den grond weggedaan. Zóó heeft men den Knecht des Heeren een graf gewezen onder de rechteloozen. Een gezant van een koningshof moge sacrosanct zijn, zelfs als er oorlog is, maar de Gezant van het Hof der hoven, de Knecht van Jahwe, is door de menschen behandeld aan gene zijde van het recht van oorlog zoowel als vrede. Men heeft zijn graf bepaald op Golgotha, bij het geboefte. Dat graf zou geen eigendom zijn van hèm, maar alleen een beveiliging van het eigendom der menschen, die over hem en zijn graf heen wilden loopen.